

отраслях, не определяют социального уровня общества. Общий же уровень образования, как правило, не соответствует отдельным достижениям техники. С этой точки зрения, реформа образования должна рассматриваться в контексте с международными образовательными системами.

ZURAB TUITSKIRIDZE

THE MAIN PILLAR OF THE EDUCATION SYSTEM

ABSTRACT

According to the famous Western sociologists, the intensive development of the country's economy doesn't much depend on the highly qualified staff of the country but also on the general education level of the population; furthermore, on separate scientific branches and especially on highly technological ones. And it is frustrating, when the level of population education doesn't match with separate technical advances. Thus, the basic content of the educational reform being performed in the country and its direction can be evaluated only in the context of the development of the world education systems.

დავით მაღაზონია, თამარ ფხალაძე

ქართული ენის საკითხი XIX საუკუნის მეორე ნახევრის საეკლესიო-სამრევლო სკოლებში

საეკლესიო-სამონასტრო სასწავლებელთა არსებობას ჩვენში ხანგრძლივი ტრადიცია აქვს. XVIII საუკუნეში ამ ტიპის კერები გახსნილი იყო სიონის, ანჩისხატის, მეტეხის, კალოუბნის, ხობის, გელათის, ცაგერის, მანგლისისა და სხვა ტაძრებთან (1; 52-53); კიდევ უფრო გაიზარდა მათი რაოდენობა XIX საუკუნის შუა წლებისათვის იმ განსხვავებით, რომ ისინი რუსეთის იმპერიის კოლონიური პოლიტიკის წყალობით მოწვევტილნი აღმოჩნდნენ ეროვნულ შინაარსს.

სამრევლო სკოლების ქსელის შემდგომი გაფართოებისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა უწმინდესი სინოდის 1884 წლის 13 ივნისის განკარგულებას. უმაღლესი რესკრიპტის ძალით საეკლესიო სკოლების გახსნა და მათზე მეთვალყურეობა სასულიერო უწყების მოვალეობად იქცა.

ქართველი სამღვდელთა არ გაურბოდა გაზრდილ პასუხისმგებლობას და ერთსულოვნად გამოთქვამდა მზადყოფნას, საკუთარი ძალით გაბოლოდა საეკლესიო განათლების გაფართოების რთულ და საპატიო საქმეს (3; №16).

სასულიერო პირთაგან სამრევლო სკოლების საგანმანათლებლო ფუნქციის განმარტებისას იკვეთება რამდენიმე საინტერესო ასპექტი, რაც ავტორთა აზრით, შეუცვლელს ხდიდა ამ ტიპის სასწავლებელთა მნიშვნელობას.

უდაოდ საინტერესო დაკვირვებებს გვთავაზობს თბილისის სასულიერო სემინარიის რექტორი არქიმანდრიტი ნიკოლოზი. მისი აზრით, საეკლესიო სწავლების გავრცელების ღონისძიებათაგან ყველაზე ეფექტურად უნდა ჩათვლილიყო სამრევლო სკოლები, მათთვის ნიშანდობლივი ორგანიზაციული მხარითა და იდეურებით. არქიმანდრიტის განმარტებით, დასახულ ამოცანათა (რელიგიური ცოდნის მოფენა) შესრულებას, ამ შემთხვევაში, ხელს შეუწყობდა ეკლესიებთან სამრევლო სკოლების ბუნებრივი სიახლოვეც, რაც აღსაზრდელთაგან საღვთისმსახურებო პროცესის გაცნობისა თუ რაიმე ფორმით მასში მონაწილეობის საშუალებასაც იძლეოდა (7; №4).

საინტერესო მოსაზრებები ეკუთვნის დეკანოზ დ. დამბაშიძეს. მოსახლეობის ზნეობისა და განათლების ამაღლებაზე საეკლესიო-სახალხო სასწავლებლების პოზიტიური გავლენის

პარალელურად ის აღიარებს თვით სწავლების პროცესში, მისი მოცულობისა და ხარისხის ზრდის ნიშნით, სამღვდლოების, როგორც თავისთავად განათლებული წოდების ჩართვის მნიშვნელობას (4; №19).

სამრევლო სკოლების როლზე რელიგიური აღზრდისა და ცოდნის გავრცელებისათვის მიანიშნებენ საეკლესიო გამოცემების არაერთ წერილში („მწემსი“, „საეკლესიო მახარობელი“, „ღუხონი ვესტნიკი“ და სხვ.). მათი ავტორები შენიშნავენ, რომ საეკლესიო სასწავლებლების არსებობით, როგორც წესი, იზრდებოდა მრევლის რაოდენობა, მტკიცდებოდა მათი სარწმუნოებრივი და ზნეობრივი მდგომარეობა, რეალურად ფართოვდებოდა განათლების მოცულობა.

სამრევლო სასწავლებლების უპირატესობა „სახელმწიფო“ (საერო) სკოლებთან შედარებით, იკვეთებოდა სწავლების სიიარაღით, მასიურობით (იხსენებოდა ეკლესია-მონასტრების ბაზაზე), სასწავლო-დიდაქტიკური ამოცანების მისაწვდომობით (წარმოადგენდა ელემენტარული განათლების კერებს), და რაც ჩვენს პირობებში უმთავრესი იყო – დაწყებითი განათლების ამოცანებისა და საშუალებების შესაბამისად მათში სწავლება, მშობლიურ ენაზე წარმოებდა.

ამ სახის „უპირატესობმა“ განსაზღვრა კიდევ სამრევლო სკოლების ქსელის შედარებით სწრაფი გაფართოება, რაზეც სტატისტიკური მონაცემებიც მეტყველებს: 1891-1892 წლების აღწერის მიხედვით, ქართულ ეპარქიებში ფუნქციონირებდა 239 სამრევლო სკოლა (8336 მოსწავლეთ), ხოლო მომდევნო წლისათვის მათმა რაოდენობამ 271-ს მიაღწია (8; №10) (შედარებისათვის - 1890 წელს საქართველოში 121 სამრევლო სკოლა ირიცხებოდა), XX საუკუნის დამდეგისათვის კი 318-ს (აქედან მხოლოდ 92 წარმოადგენდა ქართულ სასწავლებელს, 108 სკოლა რუსული იყო, დანარჩენი რაოდენობა მოდიოდა სომხურ, ბერძნულ და ოსურ სასწავლებლებზე) (2; 36-37).

მოწინავე საზოგადოება სწორად ჰგერეტდა სასწავლო-აღმზრდელობითი საქმიანობის რაციონალურად აგების მნიშვნელობას, ქართული ენის საგანმანათლებლო სტატუსის ამაღლებისა და სათანადო კვალიფიკაციის მქონე მასწავლებელთა საჭიროებას სამრევლო სკოლების უკეთესი პერსპექტივის თვალსაზრისით (6; №207). ასევე მსჯელობდნენ მოწინავე პედაგოგებიც. ისინი სამოღვაწეო სარბიელზე შენიშნულ ხარვეზთა აღმოფხვრისათვის, გამოვლენილ ნაკლოვანებათა გამოსასწორებლად, საერთო პოზიციის შემუშავების მიზნით, სხვადასხვა სახის კრებებს იწვევდნენ, სადაც კატეგორიულად აყენებდნენ სამრევლო სკოლებში სწავლების გაუმჯობესების ღონისძიებათა გატარების მოთხოვნას, უპირველესად – მშობლიურ ენაზე სწავლების პრინციპის დაუბრკოლებლად განხორციელებას (5; №175).

სამრევლო სკოლებში სასწავლო საგნების შინაარსის ხალხის შესაძლებლობებსა და მოთხოვნილებებთან მისადაგებისა და სასწავლო პროცესის მშობლიურ ენაზე აგებისათვის იბრძოდა ქართველი სამღვდლოებაც (3; №16). ამავე დროს, ეკლესიის მსახურნი უშიშრად ამხელდნენ ხელისუფლების რეაქციულ კურსს: „რუსეთის ქვემეგრდომ ხალხში სახალხო სკოლებს თავის პირ-და-პირი დანიშნულება დაუკარგაუთ. პირველი ადგილი მაგ. პოლშის, საქართველოს, მცირე-რუსეთის და სხვა სახალხო სკოლებში ხალხის განათლებასა და გონების გახსნას კი არ უჭირავს, არამედ თითქმის მარტო იმას, რომ ამ სკოლების საშუალებით ხალხში რუსული ენა გაავრცელონ და თვითონ ხალხი გაარუსონ...“ და იმედოვნებდნენ, რომ საჭირო სიფიხის პირობებში სამრევლო სკოლები ასცდებოდნენ ამ მძიმე ხვედრს.

განსხვავებულად ჰგერეტდა თვითმპყრობელობა სამრევლო სკოლების ამოცანებს. უწმინდესი სინოდის ოფიციალურ მოხსენებაში (1895წ.) კონკრეტულადაა განსაზღვრული საეკლესიო-ელემენტარული სკოლების როლი ცარიზმის კოლონიურ პოლიტიკაში. ხალხთა რუსიფიკაციის პროცესში დაწყებითი სკოლების შესაძლო როლზე მოურიდებლად საუბრობდა იმპერიის განათლების მინისტრი დ. ტოლსტოი - „დაწყებითი სკოლების საკითხი მჭიდროდ უკავშირდებოდა ჩვენს ადგილობრივ მკვიდრთა („ინოროდცების“) გარუსების საკითხს“ (9; №1).

დასახული გეგმის შესაბამისად, რეაქციის ზრდის პირობებში აშკარა ძალმომრეობით ხდებოდა სამრევლო სკოლების მომქმედი პროგრამების გადასინჯვა - ქართული ენის შეკვეცის, თუ სრული ლიკვიდაციის მიზნით.

სამრევლო სკოლების რუსიფიკაციას გულისხმობდა 1881 წლის ცნობილი დადგენილება, რომლითაც მშობლიურ ენაზე სწავლება დაწყებითი განათლების მხოლოდ პირველ წელს ცხადდებოდა ნებადართულად. 1899 წელს უწმინდესი სინოდის მიერ დამტკიცებულ პროექტში კი აღარაფერია ნათქვამი ნაციონალურ ენებზე სწავლების შესახებ - კანონის ძალით ის „საოჯახო“ ენად, სასწავლებლებში კი - არასავალდებულო საგნად ცხადდებოდა. აღნიშნული გადაწყვეტილების საფუძველზე, საქართველოს საეგზარქოსომ ვოსტორგოვის რეკომენდაციით

1902 წელს მიიღო დადგენილება, რომლის ძალითაც სამრევლო სკოლებში სწავლება პირველივე სასწავლო წლიდან რუსულ ენაზე უნდა წარმართულიყო: „სოფლის დაწვებითი სკოლების სასწავლო ენად რუსულის აღიარება არაფრით არ იყო ნაკარნახევი, გარდა შორს გამიზნული ნაციონალურ უმცირესობათა გარუსებისა. ამ მიზნის მიღწევისათვის ყველაზე უკეთესი საშუალება, ცხადია, სკოლა იყო...“ – წერდა ამ გადაწყვეტილების შესახებ ი. გოგებაშვილი.

სამრევლო სკოლებში ქართული ენის შეკვების პარალელურად ძლიერდებოდა პატრიოტ პედაგოგთა დევნის, მათი შევიწროების კამპანია. მასწავლებლებთან ერთად რეაქციის რეპრესიებს ვერც სამღვდულოება გადაურჩა. ხელისუფლება სახიფათოდ თვლიდა სამრევლო სკოლების გახსნისა და პედაგოგიური პროცესის წარმართვის სადავეების მათთვის დათმობას; და ეს შიში (უნდობლობა) არც თუ უსაფუძვლო იყო – ქართველი სამღვდულოება განათლების სფეროში მისთვის მინიჭებულ უფლებებს, რა თქმა უნდა, ეროვნულ საქმეს ახმარდა, სამშობლოს გამირული წარსულისა და მისი კულტურის პოპულარიზებას სწევდა, მოსწავლეებში ნაციონალურ შეგნებას აღვივებდა და დედა-ენას სამრევლო სკოლებში თავშესაფარს აძლევდა.

ცარიზმის მტრული პოზიცია ქართველი სასულიერო პირებისადმი, მისი შიში ეროვნულ ენაზე მომუშავე სკოლების მიმართ, აგრეთვე, რეაქციის მზადყოფნა – მუდმივი რეპრესიებით დაეთრგუნათ პროგრესულ-დემოკრატიული აზრის განვითარება ჩვენში, კარგად ჩანს ქუთაისის სამხედრო გუბერნატორის 1899 წლის ანგარიშში – „... საჭიროა სამღვდულოებას ჩამოერთვას სწავლა-განათლების საქმე, სანამ ეს მხარე საკმარისად არ არის შეკავშირებული იმპერიასთან, მანამ სწავლა-განათლება უნდა იქნეს რუსის ადმინისტრაციის ხელში, რომ აღზარდოს ახალთაობა რუს სახელმწიფოებრივ მიმართულების მიხედვით და არა ნაციონალური მიდრეკილებით...“ (2; 77).

ხელისუფლება სამრევლო სასწავლებლებსაც იმავე პოლიტიკურ ამოცანებს უსახავდა, რასაც „სამინისტრო“ სკოლებს; რამაც განსაკუთრებით საშიში ხასიათი სამეგრელო-სვანეთში მიიღო: აქ მიზანმიმართულად ხორციელდებოდა ქართველი ხალხის დაქსაქსვის, მისი ეროვნული ერთიანობის შეგნებულად დარღვევის ვანდალური გეგმა, რაც მეგრულ-სვანური ანბანის შეთხზვას და რუსულის სინქრონულად სწავლებას გულისხმობდა. გაზ. „ივერიის“ ცნობით, ფოთის ორკლასიანი სამრევლო სკოლიდან ქართულის განდევნისა და მის მაგიერ მეგრულ-რუსულად სწავლების დანერგვის მცდელობას მოქალაქეთა მძაფრი პროტესტი გამოუწვევია. ანალოგიური ვითარება იყო სენაკის მაზრაშიც.

მზაკერული ჩანაფიქრის განხორციელებას ხელი შეუშალა მოსახლეობის ურყევემა პოზიციამ. მოსახლეობის პატრიოტულ შემართებას ზურგს უმაგრებდა სამღვდულოებაც: „დაიხსომეთ, გულში ღრმად ჩაიმარხეთ, შეიღებო, რომ მეგრელები ძველისძველი ქართველები ვართ...“ – ხშირად მიმართავს ამ სიტყვებით მეგრულ ყმაწვილებს ეპისკოპოსი გრიგოლი.

თვითმპყრობელობის გამთიშველმა პოლიტიკამ განსაკუთრებით აფხაზეთში იჩინა თავი. ქართული სამყაროსაგან აფხაზეთის ჩამოცილების მიზნით თვითმპყრობელობა ბარბაროსული მეთოდებით შეუდგა აფხაზ და ქართველ ხალხებს შორის ხანგრძლივი ისტორიული ერთობით განმტკიცებული კულტურულ-ეკლესიური და ენობრივი კავშირების მსხვერველს და ეთნიკურ ნიადაგზე მათ შორის დაპირისპირების პროვოცირებას. ხელისუფლება (საერო თუ სასულიერო) პრინციპულად უარყოფდა აფხაზეთის სამრევლო სკოლებში ქართული ენის სწავლების შესაძლებლობასაც კი. ოფიციალური გეგმებს ამხელდა აფხაზეთის ქართველი სამღვდულოება. ისინი მკაფიოდ უთითებდნენ (სათანადო ფაქტების ილუსტრირებით) ქართველი და აფხაზი ხალხის ისტორიულ სიახლოვეს, ნათელყოფდნენ აფხაზეთა სურვილს ესწავლებინათ მათთვის „ახლობელი ქართული ენა“.

ამავე დროს, უადრესად პუშანური იყო აფხაზი ხალხის მიმართ ქართველი სასულიერო პირების დამოკიდებულება. მათი ზრუნვის საგანს არა მხოლოდ ქართველი, არამედ აფხაზი მოსახლეობის თვითმყოფადობის, ეროვნული თავისთავადობის შენარჩუნებაც წარმოადგენდა – ცარიზმის პოლიტიკა აფხაზებს ხომ სრულ ასიმილაციას უჭადდა. ამ თვალსაზრისით საგულისხმოა იმერეთის ეპისკოპოსის გაბრიელის ინიციატივა – აფხაზი სამღვდულოების მომზადების მიზნით, თბილისის სასულიერო სემინარიაში მათთვის სპეციალურად შემოეღოთ აფხაზურ ენაზე ხალხთისმეტყველო დისციპლინების სწავლება (2; 211).

თვითმპყრობელობის შემოტევას ქართველი სამღვდულოება ეროვნული და საზოგადოებრივი საქმიანობის გააქტიურებით პასუხობდა – მიუხედავად უკიდურესად არახელსაყრელი ვითარებისა, ძალთა მარტოობის მობილიზებით, კვლავაც აგრძელებდა ჭეშმარიტად სახალხო-საგანმანათლებლო მისიის განხორციელებას. სასულიერო პირების ამ სახის ინიციატივის

ზოგადეროვნულ მნიშვნელობას ზრდიდა ხელისუფლების მტრული პოზიცია ქართველი ხალხის მიმართ.

ასეთ პირობებში გადამწყვეტი მნიშვნელობა ეკისრებოდა ქართველი სამღვდელოების შეუპოვარ ბრძოლას სამრევლო სკოლების დაარსებისა და მათში ქართულ ენაზე სწავლებისათვის. ჩვენს ხელთ არსებული მასალები ცხადყოფენ სასულიერო პირთა განმანათლებლური მოღვაწეობის შთამბეჭდაობას; საეპარქო სასწავლებელთა საბჭოს ცნობით (1891წ.), სამღვდელოების ძალისხმევით დაარსებულა კობის, არტაანის, ბაკურციხის, ხაშმის, ჯუმათის... სამრევლო სკოლები; სოფელ ალისუბნის სკოლის დაარსებაში დიდი იყო მღვდელ მელიტონ კელენჯერიძის დამსახურება; ასევე, ადგილობრივ სასულიერო პირთა მონდომებით სამრევლო სკოლები გახსნილა სოფლებში: ნინოწმინდაში, კიციაში, დილოშში (გახსნის სახეიმო ცერემონიალს ეგზარქოსი უძღვებოდა, შენობა ვერ იტყვედა საპატიო სტუმრებს), ბანდაში (აქაური მღვდლის მოწოდებას ენერგიულად გამოეხმაურა სოფლის თავკაცობა და საერთო ღვაწლით სასწავლებელი სამაგალითოდ მოაწვეს); თვალსაჩინო იყო რაჭის სამღვდელოების მოქმედება – რამდენიმე მაღალმთიან სოფელში (ბეგიული, პატარა ონი, მიქარწმინდა...) მათ საკუთარი ხარჯით გახსნეს სამრევლო სკოლები და პედაგოგობასაც უსასყიდლოდ უწევდნენ აღსაზრდელებს; მიუხედავად უკიდურესი ხელმოკლეობისა ჭიათურის სასულიერო პირებს მაინც მოუხერხებიათ სამრევლო სკოლის რიგიანად გამართვა; სამაგალითო იყო ახალ-სენაკისა და ახუთის ეკლესიის მსახურთა (ა. პაპასკირის, ა. გერსამიას, ნ. ჯაღალონიას და ლ. ნარუშვილის) შესაბამისი მოქმედებაც; დიდი ღვაწლი მიუძღვოდა სოფლის წინაშე შინდისის ეკლესიის მოძღვარს. მისი მუდმივი მზრუნველობით აქაური სამრევლო სკოლა ერთ-ერთი სანიმუშო გამხდარა: ასეთსავე მაღალ შეფასებას იმსახურებდა მცხეთის სამრევლო სკოლა (მოსწავლეებმა მრავალჯერ ისახელეს თავი მაღალი აკადემიური მოსწრებით); იგივე ითქმის ბახვის, ვარძიის, კაცხის, აწყურის, საჩხერის, ხონის, დიდი – ჯიხაიშის, დაბლა-საქარის, მარტვილის, ხეთის, აბაშისა და სხვა სამრევლო სკოლების შესახებაც.

სათანადო მასალის მრავალრიცხოვნობა თითოეული ფაქტის თუნდაც სტემატურად დაფიქსირების საშუალებას არ იძლევა. მათი გულდასმით შესწავლა კი გვიდასტურებს ქართველი სამღვდელოების აქტიურ ეროვნულ პოზიციას, ნათელს ხდის მათგან მაღალი საერისკაცო მისიის – საგანმანათლებლო მოღვაწეობის სიღრმისეულ გათავისებას, სასულიერო პირთა უზადო პატრიოტიზმსა და მაღალმოქალაქეობრივ შეგნებას.

გაიოყენებული ლიტერატურა:

1. გაგუა ვ., სახალხო განათლება XIX საუკუნის რეფორმის შემდგომ საქართველოში, თბ., 1974.
2. პავლიაშვილი ქ., საქართველოს ხაგზარქოსო 1900–1917 წლებში, თბ., 1996.
3. ჟურ. „მწკემსი“, 1884.
4. ჟურ. „მწკემსი“, 1889.
5. გაზ. „დროება“, 1878.
6. გაზ. „დროება“, 1882.
7. ჟურნ. „Духовный Вестник Грузинского Экзархата“, 1891.
8. ჟურნ. „Духовный Вестник Грузинского Экзархата“, 1894.
9. ჟურნ. „Министерства народного просвещения“, Сп., 1867.

დავით მაღაზონია, თამარ ფხალაძე

ქართული ენის საკითხი XIX საუკუნის მეორე ნახევრის საეკლესიო-სამრევლო სკოლებში

რეზიუმე

სამღვდელოების როლი ქართველი ხალხის განათლების საქმეში განსაკუთრებით წარმოჩინდა საეკლესიო-სამრევლო სკოლების გახსნასა და მათზე მზრუნველობაში.

ოფიციალური სკოლისაგან განსხვავებით, სამრევლო სასწავლებლებში, როგორც დაწყებითი განათლების კერებში, სწავლება, ძირითადად, მშობლიურ ენაზე მიმდინარეობდა, ამ უფლების შენარჩუნებისათვის ბრძოლაში ქართველი სასულიერო პირები წარმატებით უპირისპირდებოდნენ ცარიზმის რეაქციონერ მოხელეებს.

ДАВИД МАЛАЗОНИЯ, ТАМАР ПХАЛАДЗЕ

ВОПРОС ГРУЗИНСКОГО ЯЗЫКА В ЦЕРКОВНО-ПРИХОДСКОЙ ШКОЛЕ ВТОРОЙ
ПОЛОВИНЫ XIX ВЕКА

РЕЗЮМЕ

Роль духовенства в деле просвещения грузинского народа особенно проявилась при открытии церковно – приходских школ и в заботе о них.

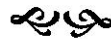
В отличие от официальных школ, в приходских училищах, как в начальных образовательных очагах, учеба в основном проходила на родом языке. В борьбе за сохранении этого права грузинские духовные лица с успехом сопротивлялись реакционным силам царизма.

DAVID MALAZONIA, TAMAR PKHALADZE

THE ISSUE OF GEORGIAN LANGUAGE IN THE CHURCH-PAROCHIAL SCHOOLS OF THE II
HALF OF XIX CENTURY

ABSTRACT

The role of clergy in Georgian people's education has been particularly demonstrated in the opening of church-parochial schools and caring about them. Different from the official school, in parochial schools, as in primary educational hearths, the study basically was executed into native language. In the battle for maintenance this right Georgian ecclesiastics successfully resisted reactionary officials of Tsarism.

მარიანე ფალავანდიშვილი

მასწავლებლის პედაგოგიური ოსტატობა როგორც მთლიანი სტრუქტურა

განათლების თანამედროვე სტრატეგიაში მასწავლებლის პროფესიულ ოსტატობას მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა. პედაგოგიური ოსტატობა, როგორც ცნობილია, ჩნდება ქმედებაში, მაგრამ ქმედებამდე არ დაიყვანება. მასწავლებლის პედაგოგიური ოსტატობის არსს შეადგენს მისი პიროვნება, პოზიცია, სასწავლო-აღმზრდელობითი საქმიანობის მაღალ პროფესიულ დონეზე მართვის უნარი.

პედაგოგიაში მასწავლებლის ოსტატობა, როგორც ერთიანი სტრუქტურა, დაიყოფა 3 ურთიერდამოკიდებულ ქვესისტემად (ტექნოლოგიური, სოციალურ-ფსიქოლოგიური და ესთეტიკური).

ტექნოლოგია პიროვნების ზემოქმედების ზუსტ-საშუალებათა სისტემას წარმოადგენს, რომელიც მასწავლებელს ხელს უწყობს, მიაღწიოს სასურველ შედეგს. მასწავლებლის ოსტატობა ისაა, რომ თითოეულ ბავშვს მიუდგეს ინდივიდუალურად, დაეხმაროს მისი მონაცემების გახსნას, გაითვალისწინოს ინტერესები და შესაძლებლობები.

მასწავლებელსა და ბავშვს შორის (თვით მოსწავლეთა შორის) კომუნიკაციის დამყარება სასწავლო-აღმზრდელობითი საქმიანობის უმთავრესი ამოცანაა. მასწავლებელი-ოსტატი ყოველთვის ცდილობს, ბავშვს აარიდოს კონფლიქტები, სხვადასხვა წინააღმდეგობები გადაწვევით კეთილმოსურნე ატმოსფეროში.

მასწავლებლის ოსტატობის ერთიან სტრუქტურაში ტექნოლოგიური და ურთიერთობის